

LANARI SARIA ZOR

Jaungoikoak gizona irazan eta Atsegin-Baratzan jarri zun, bera au zaitu eta landu zezan, miñ eta neke gabeko lanaz zaituzezan. Bañan Adan'ek Jaungoikoak debekatutako sagarretik jan zuanean, eriotzera eta bizitza-nekearen bidez osatzera beartu gindun. "Eure bekokiaren izerdiaz jango duk" (Gen. 3, 19)

Jaungoikoak Adan eta Eba'ri, irazan eta Atsegin-Baratzan jarri zituanean, "Azi ta ugaldu zaitezte" (Gen. 1, 28) esan zion. Beraz, gizona bizi bearrean da, bere, egitekorik nagusienatakoa bizitzea da. "Bizitza, guztien eta bakoitzaren eginbear nagusia da eta ontan uts-egitea bere burua ereiltze a da izan" (Rerum Novarum). Gizona, bada, bizitzera bearturik dago, ta "ontatik gizonari bizitzeko bearrezko ditun gauzak lortzeko eskubidez berez datorkio; gauza auek, orde, beartsuak lanaren bidez saria irabazirik besterik ez ditzateke lortu" (R.N.) Adan'ek oben egin zun ezgerotik ba, gizona lan egitera bearturik dago, ta ez nolanai egitera ere. "Eure bekokiaren izerdiaz jango duk". (Gen. 3, 19) Neke, ta izerdiaren bidez, alegia. Idazti Santuak Job'en bidez onela dio: "Egaztia egarako jaio dan bezelaxe, gizona lanerako". "Kristaudiak irakatsi denez -dio Leo XIII'garrenak- lur ontan, gizonari lana bere izatez dagokio, beretzako garagarri da ta ausartasunez artzea itzurazko; lanetik era-bat aldentzea berriz kondarkeri ta egin bear nagusienetako baten zapuzte". (1889-X-30).

Lana, zer da? "Bakoitzak, bizitza, ta bizitzeko bear ditun gauzak lortzeko bere indarraren erabiltzea da lan-egitea". (R.N.) Bestela esanik: "Jaungoikoak eskeintzen dizkigun aberastasunak, gizonak bere natura ta bizitz bearraren

neurrian erabili al izateko, adimen eta gorputz indarren ematea". (Malinas'ko Araudiak 87'an).

Egungo gizonaren egokeran lanak lau doai bereizi ditu:

1) Zigoratasuna: Jaungoikoak gizonari egin zun obenaren zigortzat ezarri baitio, lenago atsegin-lana zuna, neke-lan bihurturik.

2) Norberetasuna: Norberarena baita ta gizonaren zitu. Beraz, ezta "materi", ta alakotzat ezin diteke erabili. Gizatasuna du beregan, gizonaren daralik. "Lana bakoitzarena da"-diq Pio XII'garrenak. "Norberaren indarren erabiltzeaz egiten baita" (1941-VI-1)

3) Beartasuna: Jaungoikoak, gizona, egin zun obenagakit zigorkatu zun ezker, oni, lana bearrezko biurtu zaio. Ta, "kristaudiak irakatsi denez, lur ontan gizonari, lana bere izatez dagokio". (Leo XIII'nak, 1889-X-30).

4) Bidetasuna: Lana norberaren bizitza irabazteko ta gizartearen aurrerapenerako bide bai da. Lanak norberaren bizitza du, orde, len jomuga, "bizitzarako bear dana langabe ez baiditeke irabazi" (Pio XII'nak 1941-VI-1) benazko lanari guzien ongia berez darraikiolarik.

Orain lanaren zertasuna buruan irukirik eta beraren jomugari begiratuki, lana, emen artzen dugunez beintzat, elkarte bat, elkar-artze bat dala aitortu bear. Elkarte batek orde, berez bi ertz bereizi ditu ta biek dute emen zer-egin edo zer eman, ta zer zrtu. Bi ertz auek langillea ta nagisia dira. Ark, oni, bere adimen eta gorputz-indarrak eskeintzen d dizkio, etekiña guztiz nagusiarentzat gelditzen dala; ta onek ari, saria damaio. Lana bada, Leo XIII'garrenak dionez norberarena ta, bestalde, bearrezko izan dalarik, auek daskaten erakoa izan bear du sariak. Alegia, norbaitek nadusi onen edo aren onerako egiten dun lana, norbait orren berorrena da, ta bearrezko gañera; lana, iza ere, gizonentzat bizibide bakarra baida. Beraz, nagusi onen edo aren izenez lana dagiñari, gutxienik bere hurua itxurazko bizikeraz zaintzeko lain dan saria zor zaio.

Au onela izan dala, "demagun, langillea ta nagusia sariaz elkar datozela, naiz-ta, orde, beren gogoz sariaren e-

rabakitze ontara etorri, langille ta nagusiaren gogoia, naturaren araubidez, zuzenbidez datorren eskubide batek gaintzen du, ta eskubide onek, langille neurritu bati ematen zaion saria bere bizitzarako lain dedilla daska. Inoiz, ordea, langilleak, ala bearrez edo nagusiaren bildurrez, lan gogofagorik artu ba'leza, eta nai ez arren nagusiak indarrez-edo ezarri ba'lekio, bidegabe dagio ta bidegabe onen aurka zuzen-bideak diar dagi"(R.N.)

Lan egitea, au da eman ditekén sari txikiaren lenmugagai; bañan ez da bakarra. Langilleak bere lanaz sortzen dun etekiña, berak bizitzeko biar dun saria baño aundiago bada, langilleari etekiñaren neurriko saria zor zaio gutxienik. Etekiña, au da lanaren ondoren langilleari zor zaion sari tikiena mugatzen duna.

Izan ere, langilleak, bere indarrak lanean erabiltzen ditula, indar auk lanaren bidez aultzen, urritzen dijoazkio; sariak, bada, gizonari lanean galtzen zaizkion indar auk berritzeko lain izan bear du. Etekiña, orde, indar auk berritzeko bear dan saria baño ugariago bada, ta nagusiak etekiñ onen ugaritasuna geienbat langilleari zor diolarik, saria ere gutxienik etekiñ onen neurrian eman bear dio.

Jaungoikoak, gizonari, irazan zunean, naturan indar bereizi batzuk jarri zizkion eta, indar auen bidez, gizona sendi-buru izatera zuzendu zun, "azi ta ugaldú zaitzte" zio-larik. Gizonari, bada, berezko zaio ezkondu al izatea ta ezkontzea bera. Berez, naturaz, indar bereizi auen bidez ta Jaungoikoaren aginduz, gizona ezkontzara zuzendua izan da. Langilleak, orde, ezkontzara zuzendua dagon langille onek, bestalde, bizi bearra bere lanaren sariaz bete bear du. Baña, lan-sari onek, bere bizitza zaintzeko lain bakarraik ematen badio, gizon oni ezkontza-bidea erabat ixten zaiola argirik dago. Ezkontzeko eskubidea, orde, gizonari berezko zaionez, inork ez dazaioke ontan beaztoparik jarri. Berez, gorputz eta adimen indarrak lanerako nagusiaren bati eskeñirik dauzkalaba, onek langilleari ain berezko zaion eskubide au egiteetara eramateko lain dan saria eman bear dio.

Au argitzeko, len aitatu ditudan Leo XIII garrenaren itzak azaldu ditzadan. Onela zion: "Nai-zta langillea ta

nagusia sariaren erabakitza beren gogoz etorri, langille ta nagusiaren gogoia naturaren arau bidez datorren eskubide batek gaintzen du, ta eskubide onek langille neurritu bati e-maten zaion saria bere bizitzarako lain dedilla eskatzen du". Pottier'ek dionez, eta berez, Aita Santuaren itz auek: "Langille neurritu bati ematen zaion saria bere bizitzarako lain dedilla", aurrez, Aita Santu berak ematen ditun erakunen-gandik bereizirik ez dira antu bear. Zera, alegia, "gizonak naturaz ezkontzeko eskubidea daukala"; ta "naturaz sendi-burus sendia zaitzera beartua dagola".

Itz auek buru ditula Keane jaunak darraio, Aita Santuak, "langilleari ematen zaion saria bere bizitzarako lain dedilla" esatean, gizona, dan bezela, guzion dugun bezela artzen du, bere indar, gogo ta asmo guzietaz, ogeitabost edo sei urtekin ezkondurik eta bere garaian iruzpalau semeekin biziko dan gizon ori, alegia. Beraz, Aita Santuaren itz auek gogoratzean, guzti au buruan euki bear dugu; ta au gogoan izaki, langilleari sendi-saria zor zaiola aitortu bear.

Idazleek sendi-sari au aitortzean, Leo XIII'n "R.N." eskutitzetik oiñarria aituaz, lau arrazoi ematen dituzte. Ona emen:

1) Aita Santuak dionez, langille neurritu bati dagin lanaren gatik zaion saria, bere bizitzarako lain izan bear du. Emen, sariak langillearen bizitzarako lain izan beardula esatean, sendiaren bizitza ere adierazten dugu, gizonari berezko baizaio sendi-buru izatea. Langilleak, orde, bere ta sendiaren bizitzeko, ezkontza ondorengo amabi-amabost bat urteetan beintzat berak irabazten duan saria besterik eztu; andrea aurren zaitzan arazoturik baidago. Naturak, bada, beste eskubiderik ematen ez diola, natura onen beroren indarrez langilleari sendi-sari au dagokio.

2) Lanaren xede ta elburua langilleari bizitz on bat eskuratzea onartu ezkerro ba, sendia-dala-ta, geintzuenak dituzten bearrak, sariaren erabakitzean ezin ditezke aaztu. Lenengo arrazoiarekin alderdu gutzi du onek; aurrekoan langillearen bearra zan oiñarri, oraingoan, berriz, bere bizitza.

3) Nagusia bere lan-tresnak zaitu ta berritzen leiatzen bada, langillearen bearrak betetzen are geiago beardu leiatu.

Lan-tresnak zaitu ta langillea bazterturik uztea ezta arrazoiz jokutzen dun gizonarena. Ta gañera, nagusiari, langilleak ematen dizkioma, sendia baita.

4) Leo XIII'nak darakuskigunez, langilleak gaurko naikotasuna biarko arriskuarekin, gal-zoriarekin elkarturik badu, ez du berazko lasaitasunik. "Naturaren arauak jarraiz" langilleak, sariaren zerbaít gordez, bere ta sendiaren etorkizuna bide ziurrean jartzea ere nai luke Aita Santuak. Ezer gorde baño len, orde, bere ta sendiaren bearrak osatu bear ditu.

Guzi auen sendogarri, ona emen Pio XI'nak zer dion: "Bi auek, -langillearen ta bere sendiaren bizitzea- lanari berez datxiskio, ta emendik, garrantzi aundiko ondorenak datozen... langilleari, bada, bere ta sendiaren bizitzarako lain zor zaio". Ta Pio XII'nak: "Langilleen sariak beentzako ta bere sendiarentzako lain bitez".

Malinas'ko Araudiak, berriz, 136'en zenbakian onela dio: "Langillearen eta sendiaren bizitza ta ustegabeko minartze, eritasun, zartzaro tan-ezaren" seguroa" beregan ditun saria da, nagusiak langilleari zuzenbidez gutxienik zor diotena". Ta aurrerago 137'an "...sari ttikien onek zuzenbidearen eskubide guztiak ez ditu aitzen, sari ttikien au ugaritzea zuzenbidez daskan arrazoirik bada. Eta au langilleak oi baño etekiñ ugari, obe ta irabazgarriagoa lortzea da izan. Beraz, langilleari sendi-saria zor zaio, ta benazko sendi-saria dedin, sendiaren bear guzti auek osatu bear ditu.

Bañan sendi-saria esatean, erabatekoa, iruzpalau seme ditun sendiari bere beartasun geienetan dagokiona, ala aldakorra, sendiari bere beartasun guzi guzietan dagokiona artzen dugu? Sendi-sari aldakorra, sendiaren beraren ugaritasun, osasun eta beste beartasun guzien neurrian ematekoa litzake. Beraz, bearren eran ugariago edo urriago bear luke izan. Erabateko sendi-saria, berriz, langille neurritu ta on baten bizitzako beartasunerik dagokiona da, beartasun auetan langillearen sendi-burutza ta seme batzuen azi bearra ere adierazten dala; ez, orde, sendiari itxuragabeko beartetan dagokiona, gizonari au ez bazaio eguneroko. Sendi-saria aitoritzean ez dira, ba, bear auek adierazten.

Onetzaz gañera, aurrerago aipatutako Aita Santu Leo XIII garren iztetan bada beste esakun oargarri bat. Begira zer dion: "Langille ta nagusiaren gogo naturaaren araubidez, zuzen-bidez, datorren eskubide batek gaintzen du". Bañan "naturaren araubidez" esatean, Aita Santuak zein zuzenbidez itz egiten digu? "Conmutativa" az ala gizartekoaz? Ontan, batzuk bata, ta bestek bestea diotelarik naiko zalaparta ibilli da. Eta emen, bada, bi talde auen arrazoiak eman, eta bata edo bestea onartzea bakoitzaren aukeran utzirik, lanari amaia emango diote.

1) Sendi-saria zuzenbide gizartekoaz eskatzen dutenak beren arrazoiak onela dakarte:

Norbaitek ematen duna, artzen dunaren berdin izatean datza zuzenbide "conmutativa" ren oiñarria. Beraz, sariak lanaren kideko bear du izan. Lanaren neurria artzeko, orde, lan onen etekiña ta langillearen beartasunak gogoan eduki bear dira. Eta saria, bi auen neurriko bada bidezko da izan. Sariaren neurketa ontan, orde, langillearen beartasuna garrantzi aundiagoko dala, sariak gutxienik langillearen beartasun au betetze aiñekoa izan bear du; izan ere, gizonaren len-eginbeafa bizitzea izan dalarik, langilleak berez du bizitzeko bear duna, lanaren bidez lortzeko eskubide; ta beartsuak gañera, bere lanaz saria irabazirik bakarrik lor dezake bizi al izatea. Langilleak, bada, lanean erabiltzen dun indarra sariaren bidez osatu bear du. Beraz, etekiña nolanaikoa dala ere, langilleari gutxienik bizitz-sari au zor zaio, etekiña ugariago dala, orde, gutxienik oni dagokiona eman bear zaio.

Bañan, langilleak lanean erabiltzen dun indarra, galtzen dun indarra langillearena da, ta ez sendiarena; bestalde, gizonak bere burua zaitzeko agindua erabatekoa du, sendi-zaitzekoa, berriz, balizkakoa, ezkonduko balitzkoa, alegia; ezkontzea edo ez bere eskuan dagolarik. Lana dagiñak, ba, lan onen bidez bera bizitzeko eskubidea du. Beraz, lana dagiñari zuzenbide "conmutativa" az bere bizitzeko lan bakarrik zor zaio. Sendi-saria, orde, zuzenbide gizartekoaz. "Bañan langilleak bere ta sendien bizitzari dagokion saria artzen ez badute zuzenbide gizartekoa beterik dala ezin esan". (Divini Reemptoris)

2) Sendi-saria zuzenbide "conmutativa" az eskatzen dutenak, berriz, onela diote:

Lanari dagokion saria da langilleari gutxienik zor zaiona. Lana, berriz, ontan gizonak erabiltzen dun bizitz-in-darraz neurtzen da. Bañan indar oni zer dagokio? Naturari begiratuki langilleari ez-ezik sendiaren bizitza. Izan ere, indar au neurtzeko, berau bide bezela zuzendurik dagon elburua ez diteketo baztertu; indar au, ba, berez ezkontzara zuzendurik baitago; naturak gañeraeskubide au geienetan erabiltzea eskatzen du. Gizonak, bada, ezkondu ezkeru sendiarenganako betebearrak osatzeko bide bat bakarrik du: bere indarren erabiltzea, alegia. Beraz, langillearen indar emate oni dagokion saria sendi-saria da. "...neurtu dugu... langilleari beretzat eta sendiarentzat "estricta justitia" z dagokion saria" (D.R.).

Dana dala, edozein langille elduri eskuratu bear zaio sendi-sari au, bere kidekoen eran lana ba-dagi beintzat. Ta irakaskizun auen aurka doan edozein oitura erabat zapuztu bearreko da. Inoiz, ba, "gizonak irabazten dun saria utsa dala-ta, emaztea lanera beartzea, itxura gabeko bidegabekeri litzake ta guztiz baztertu bearreko". (Malinas'ko Araudiak 80' n zenbakian). Izan ere, emaztearen eginbearrik nagusienak, ta batez ere aurren zaintza, oso galdurik geldituko bailirake. Sendi guzia dago, orde, beren bizitza osatzera bearturik; seme-ek, bada, azi orduko, egin bear ontan aitari lagundu bear diote. Emazteak ere, bere eginbearrak bete ondoren, jakiña, ta ez auen galeraz, etxe inguruan-edo emakumeari dagozkion edozein lanetan saiatu bear du.

Otaegi'tar Joan Bautista An.
"Villaro" ko Sakramentinoa.